

strategische kadernota sociaal domein

November 2012

Samenvatting

Kader sociaal domein

Basisprincipe

Iedereen in Heerhugowaard doet mee in de samenleving

Dat wil zeggen

- Iedereen neemt verantwoordelijkheid voor zichzelf en voor elkaar
- Iedereen is in principe zelfredzaam, er is hulp voor wie dat nog niet is of kan
- We gaan uit van de kracht van de burger
- Iedereen levert naar vermogen een bijdrage aan de maatschappij

Wat is daarvoor nodig?

Een sterke civil society door:

- sociale binding
- sociale stijging

uitgewerkt in 4 aandachtsvelden

1. kracht van de samenleving

- Vitale, leefbare en zorgzame samenleving
- Netwerksamenwerking
- Differentiatie en prioritering

2. kracht van de burger

- Geloven in de kracht van de burger
- Iedereen is evenveel waard
- Ruimte geven aan burgerkracht
- Versterking van burgerkracht

3. Rol van maatschappelijk middenveld

- Realisator en initiatiefnemer
- Informeren en adviseren
- Andere organisatie van het maatschappelijk middenveld met aandacht voor: co-creatie, netwerksamenwerking, één coördinatiepunt voor de hulpvragen van de cliënt en ontschotting tussen organisaties

4. Rol van de gemeente

- Regierol door dialoog, verbinden, ruimte geven, rekenschap vragen
- Dienstverlenende rol binnen het maatschappelijk middenveld
- Stimuleren van wederkerigheid
- Ontkokering, integraal werken en financiële ontschotting

Kadernota sociaal domein

1. Inleiding

In januari 2012 heeft de gemeenteraad besloten het vigerend WMO-beleidskader 2008-2011 met één jaar te verlengen. De reden daarvan was dat de ontwikkelingen die in 2012 vanuit het rijk op de gemeenten af zouden komen zich op dat moment nog slecht lieten voorspellen. De verwachting was dat er voor 2013 en verder een scherper beeld zou liggen en er dan een nieuw actueel raads-kader kan worden vastgesteld.

Achteraf gezien blijkt het een verstandig besluit. Met de val van het kabinet, voorjaar 2012, is een aantal grote ontwikkelingen binnen het sociale domein aangehouden of getemporiseerd, zoals de overgang van de functie begeleiding uit de AWBZ naar de gemeente en de wet werken naar vermogen. Vooralsnog lijkt de transitie jeugdzorg doorgang te krijgen. Wel staat als een paal boven water dat vanuit de landelijke politiek wordt voortgegaan op de ingeslagen weg van de kanteling. Burgers worden gewezen op hun eigen verantwoordelijkheid, eigen kracht en eigen sociaal netwerk.

De ontwikkelingen in de afgelopen periode rondom de drie transities en de kanteling dwingt tot een steeds nauwere samenwerking tussen de beleidsvelden WMO, zorg, jeugdzorg en sociale zekerheid binnen de gemeente. Ook de kansen van nauwe banden met het wijkgericht werken en sociaal ruimtelijke ordening werden wederom zichtbaar. De gemeente en maatschappelijk middenveld* staan enerzijds voor complexe opgaven en anderzijds voor kostenbeheersing, doordat er minder geld vanuit uit rijk beschikbaar wordt gesteld. Om deze vraagstukken op te lossen zijn integraliteit* en ontkokering* noodzakelijk.

1.2. Waarom een kader sociaal domein

De ontwikkelingen op de beleidsterreinen binnen het sociaal domein grijpen meer en meer op elkaar in. Het wordt steeds lastiger om het overzicht te houden. Het risico dreigt dat er langs elkaar heen of tegen elkaar in wordt gewerkt. Door het beleid op de verschillende terreinen in samenhang aan te pakken, kan het krachtiger, effectiever en efficiënter. Daarvoor heeft de gemeente Heerhugowaard een integraal richtinggevend kader op het sociale domein* nodig. Dit vergroot de transparantie, herkenbaarheid en uniformiteit. Onder dit brede strategische beleidskader sociaal domein vallen de aandachtsgebieden welzijn, jeugd, onderwijs, cultuur, sport, gezondheid, zorg, veiligheid, sociale zaken (sociale zekerheid*), maatschappelijke zaken, wijkgericht werken, maatschappelijk vastgoed, wonen, voorzieningen en openbare ruimte. Dit strategisch kader is de kapstok waaraan deze aandachtsgebieden hun specifieke inhoudelijke beleid en uitvoering kunnen ophangen.

Het kader geeft richting aan het beleid en uitvoering binnen het sociaal domein en beschrijft een gewenste eindsituatie. Het schetst op hoofdlijnen het beeld van wat we de komende periode willen realiseren. Dit kader stuurt op een cultuurverandering bij burgers, maatschappelijke organisaties en gemeente. Deze verandering is niet van vandaag op morgen gerealiseerd. De weg er naar toe is lang en vraagt de nodige investeringen en inspanningen. Het is niet een knop die kan worden omgezet maar een proces waarin we gezamenlijk moeten groeien.

Het opstellen van dit kader sociaal domein is een verantwoordelijkheid van de gemeente vanuit haar regierol. Maar het betekent niet dat de financiering van de uitvoering volledig voor rekening van de gemeente komt. Steeds meer zullen het financieringsvraagstukken middels cofinanciering met de gemeente of binnen het maatschappelijk middenveld zelf moeten worden opgelost.

*Dit woord staat opgenomen in de verklarende woordenlijst, zie bijlage 2

Een kaderstellend document waarin ook het sociaal domein, naast het fysieke en economische domein, aan de orde komt is het raadskader Masterplan Voorzieningen. In dit kader worden sociale stijging (persoonlijke ontwikkeling op het gebied van onderwijs, arbeid, wonen en vrije tijd) en sociale binding als sleutelbegrippen benoemd. De lijn van het Masterplan Voorzieningen is dat door sociale stijging en sterkere sociale binding in wijken de draagkracht toeneemt en wijkbewoners zich inzetten voor minder zelfredzamen.

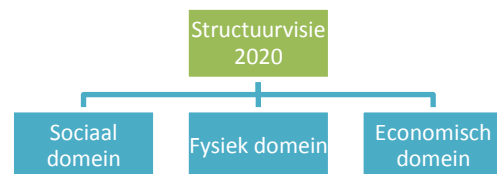
Deze lijn blijft binnen het kader sociaal domein bestaan. Als gevolg van de volgende drie ontwikkelingen is er een specifiekere invulling van de visie op het sociaal domein nodig dan het Masterplan Voorzieningen:

1. Sterk veranderende rol van de burger
2. Noodzaak tot ontschotting om de huidige complexe (integrale) vraagstukken aan te pakken
3. Sterke regierol van de gemeente

Dit vraagt een strategisch kader voor het sociale domein. Hiërarchisch gezien hangt het raadskader Sociaal Domein direct onder het raadskader Structuurvisie 2020.

Het sociale, fysieke en economische domein kunnen niet los van elkaar worden gezien. Er is een sterke mate van beïnvloeding tussen deze drie.

Ontwikkelingen vanuit de fysieke structuur leveren een bijdrage aan het sociale domein. Zo heeft bijvoorbeeld de inrichting van de openbare buitenruimte, waar het sociale leven zich afspeelt, effect op de mate van ontmoeting en gevoelens van veiligheid en bekendheid.

1.3. Context

Bij het ontwikkelen van beleid op het sociaal domein en de uitvoering daarvan, zijn visie en missie van de gemeente Heerhugowaard leidend. Heerhugowaard is een stad van kansen met een cultuur van kansen. Sleutelbegrippen zijn daarbij omgevingsbewustzijn (weet wat er speelt), meesterschap (luister en stel vragen), eigenaarschap (durf los te laten) en werkgeverschap.

De beoogde cultuuromslag en veranderende rol van de burger en gemeente, zoals beschreven in deze kadernota, sluit hierbij naadloos aan. Het uitgangspunt van de kadernota is een positieve benadering van de burger waarbij wordt uitgegaan van kansen, mogelijkheden en persoonlijke kracht. Er wordt aangesloten bij de lokale situatie, de behoefte van de burger en er wordt samengewerkt met inwoners en organisaties. Dit vraagt omgevingsbewustzijn, meesterschap, en eigenaarschap. Pas wanneer we weten wat er leeft in de verschillende gebieden van Heerhugowaard, welke wensen en dromen inwoners hebben, kunnen we als gemeente meehelpen met een zetje in de goede richting. Dit vraagt om een open dialoog met de burger, goed naar hen luisteren en ook durven los laten.

2. Het kader sociaal domein

2.1. Basisprincipe

Heerhugowaard streeft naar een sociaal duurzaam functionerende gemeente waarbij iedereen meedoet, zich betrokken en vertrouwd voelt. Het doel is een sterke civil society, waarin mensen die in de problemen zijn gekomen, worden gesignaleerd en ondersteund door het sociale netwerk.

Iedereen in Heerhugowaard doet mee in de samenleving. Dit is het basisprincipe van het kader sociaal domein. Dit principe kennen we al veel langer als het doel van de WMO, maar is binnen het sociaal domein veel breder dan de negen prestatievelden van de WMO. De ontwikkelingen van de afgelopen jaren waarin de rol van de burger, gemeente en organisaties sterk zijn veranderd, vraagt doorontwikkeling van dit principe. Met de volgende uitgangspunten geeft de gemeente Heerhugowaard kleur aan het basisprincipe meedoen:

- Iedereen neemt verantwoordelijkheid voor zichzelf en voor elkaar, is eigenaar van zijn eigen proces en biedt ondersteuning aan anderen
- Iedereen is in principe zelfredzaam, er is hulp voor wie dat nog niet is of kan worden
- Iedereen levert naar vermogen een bijdrage aan de maatschappij
- We gaan uit van de kracht van de inwoners en organisaties

Alle maatschappelijke veranderingen die op ons afkomen en de doorontwikkeling van het basisprincipe Meedoen resulteren in ander beleid en uitvoering binnen het sociale domein. Maar er zal altijd een vangnetfunctie blijven bestaan voor wie dat nodig heeft.

De richting binnen het sociaal domein is een versterking van de civil society door sociale stijging en sociale binding. Iedereen heeft de behoefte om in het leven vooruit te komen en perspectief te hebben. Dit wordt sociale stijging genoemd. Er ontstaan nieuwe

mogelijkheid doordat iemand ondersteuning krijgt of gebruik maakt van kennis en contacten die aanwezig zijn in sociale netwerken. Dit verworven sociaal kapitaal* kan weer worden ingezet voor anderen binnen sociale netwerken. Hiervoor is sociale binding van belang. Dat wil zeggen het gevoel van vertrouwdheid en zich thuis voelen binnen sociale netwerken in de wijk. Om dit te faciliteren zijn

sociale interventies, maar ook fysieke, zoals het realiseren van algemeen toegankelijke ontmoetingsplekken, van belang.

Een aandachtspunt is het voorkomen van het weglekken van sociaal kapitaal dat binnen de buurt of wijk wordt opgebouwd. Of bewoners investeren in de eigen woonomgeving hangt af van het feit of wordt voldaan aan de eisen die de bewoners stellen aan wonen en leven in hun wijk en stad. Wanneer het mensen beter gaat, zullen ze een stijging willen maken binnen hun wooncarrière. Als dat niet mogelijk is binnen hun eigen buurt verhuist het sociaal kapitaal de wijk uit. Waardoor de sociale stijging binnen de netwerken in de wijk verschaalt. De woningvoorraad en fysieke inrichting van de wijk hebben hierin dan ook een sleutelpositie.

2.2 Aandachtsvelden

De samenleving is niet zo maakbaar als we eerder dachten. De gemeente Heerhugowaard realiseert zich dat zij maar een kleine rol speelt in het dagelijks leven van de inwoners. Zij is in haar eentje onvoldoende in staat maatschappelijke ontwikkelingen te sturen, laat staan een samenleving te maken.

Wel heeft de gemeente een aantal verantwoordelijkheden als het gaat om o.a. de veiligheid, zorg, welzijn en leefbaarheid. De gemeente heeft een primaire taak voor een sociaal vangnet in de vorm van aantal basisvoorzieningen. Iedereen heeft recht op een dak boven zijn hoofd, goede zorg en een minimum inkomen. Kinderen tot 16 jaar genieten onderwijs.

Hiernaast kent de gemeente de WMO compensatieplicht (zie bijlage 1).

Maar binnen het sociale domein kan de gemeente het niet alleen af. Zij heeft de inwoners en het maatschappelijk middenveld nodig om er samen iets moois van te maken.

Om met elkaar aan de slag te gaan binnen het sociaal domein is een kader nodig. Het is een weergave van de verwachtingen van de samenleving, de burgers, maatschappelijk middenveld en gemeente. Het basisprincipe 'Iedereen doet mee' wordt in deze kadernota vanuit de drie boven beschreven uitgangspunten dan ook nader uitgewerkt in de volgende vier aandachtsvelden:

2.2.1. Kracht van de samenleving

Vitale, leefbare en zorgzame samenleving

Wij geloven in de kracht van een vitale, leefbare en zorgzame samenleving. Heerhugowaard is een stad met sociale netwerken op alle niveau's, veel actieve burgers en een bloeiend verenigingsleven. De wijk, buurt of straat is nog steeds de plek waar mensen elkaar ontmoeten en met elkaar samenleven. Met de komst van de kenniseconomie en internet zijn mensen flexibeler geworden en is de verdeling tussen werken, wonen en vrije tijd in het leven van mensen veranderd. Dit biedt kansen voor het sociaal netwerk in de buurt.

Daarnaast maken mensen meer gebruik van lichtere, informele sociale netwerken waar je gemakkelijk uit kunt stappen. Daarbinnen vinden vaak op kleine schaal allerlei activiteiten plaats die minder zichtbaar zijn, omdat bijvoorbeeld geen subsidie wordt aangevraagd bij de gemeente of ze niet staan ingeschreven bij een vrijwilligerssteunpunt. Deze gelijkgestemden vinden elkaar ondermeer via social media.

De vitale samenleving is van belang om burgers met functionele beperkingen zo lang mogelijk in hun eigen woonomgeving te laten blijven wonen. Als gevolg hiervan en door de scheiding van wonen en zorg, zal een steeds gemêleerder straatbeeld ontstaan. Waar mensen eerder binnen instellingen verbleven en buiten het reguliere maatschappelijk leven stonden, zullen ook zij binnen hun eigen mogelijkheden maatschappelijk willen participeren. Dit vraagt maatschappelijke zorgzaamheid en verdraagzaamheid van iedereen. Gemeente en maatschappelijk middenveld delen daarin de verantwoordelijkheid de sociale omgeving voor te bereiden waardoor ook deze mensen onderdeel kunnen uitmaken van de civil society.

Dat wil niet zeggen dat iedere afwijkende situatie vraagt om een voorziening. Wel is het van belang dat de omgeving, fysiek en sociaal, zo is aangepast, toegankelijk is en er een veilig klimaat heerst. Zodat iedereen kan meedoen en gebruik kan maken van de beschikbare voorzieningen.

*Netwerksamenwerking**

Initiatieven en verantwoordelijkheden van burgers, mantelzorgers, vrijwillig -en professioneel maatschappelijk middenveld en bedrijfsleven komen samen en versterken elkaar. Zo ontstaan sterke netwerken met veel verschillende deskundigheid en kennis. Zo'n netwerk is de spil voor signalering, de versterking de eigen kracht* van de burger en het vergroten van de samenredzaamheid*. Tenslotte heeft het ook een vangnetfunctie. De mate van saamhorigheid in een wijk is bepalend voor de kwaliteit van de netwerken. Om stevige sociale gemeenschappen te ontwikkelen van waaruit burgers, passend bij hun eigen mogelijkheden, hun maatschappelijke bijdrage leveren, is investeren in de saamhorigheid een basisvoorwaarde.

Het netwerk sluit dicht aan bij de burger op een zo klein mogelijke schaal van straat-, - buurt of wijkniveau. Maar niet al het ondersteuningsaanbod is op microniveau te realiseren. Soms is het lokale netwerk ontoereikend. Dan wordt doorgeschakeld naar ondersteuning op stedelijk- en regionaal niveau. Er moet een balans worden gezocht tussen de kleinschalige nabijheid en het economisch voordeel van grootschaligheid.

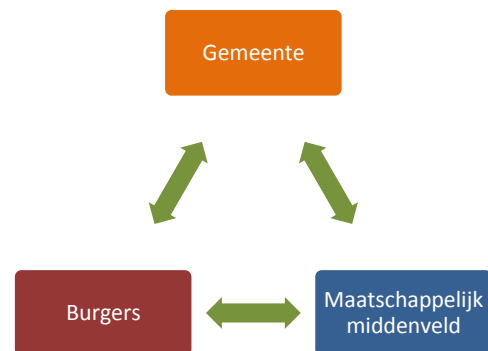
Differentiatie en prioritering**

Wijken en gebieden van Heerhugowaard verschillen van elkaar wat betreft sociale samenstelling en de ontwikkelingen die er spelen. Om de beperkte middelen effectief in te zetten zijn prioritering en differentiatie nodig. Het wijkgericht werken is daarbij een belangrijk middel.

In bepaalde gebieden (wijken, buurten, straten) is een intensievere aanpak nodig. In gebieden waar het beter loopt zal geen extra of veel minder inzet worden gepleegd. Dat deze gebieden op de spaarbrander worden gezet, wil natuurlijk niet zeggen ze geen knelpunten kennen. Maar de inschatting is dat deze gebieden op eigen kracht en met gebruik van de basisvoorzieningen, hieraan zelf het hoofd kunnen bieden. Uiteraard is monitoring nodig om de juiste keuzes te blijven maken.

Om iedereen te laten meedoen en Heerhugowaarders aan te spreken op hun kracht is een andere organisatie van het maatschappelijk middenveld nodig. Er zijn drie partijen binnen het sociaal domein aan zet om de vitale, leefbare en zorgzame samenleving te borgen en verder te ontwikkelen. Dit zijn de burger, organisaties en de gemeente. Zij hebben alle drie hun eigen rol en expertise. Het succes binnen het sociaal domein ligt beklonken in de samenwerking tussen deze partijen, waarbij ieders inbreng even waardevol is. De partijen nemen hun eigen rol en verantwoordelijkheid, maar zijn ook in staat om verder te kijken dan het eigen aandachtsgebied of werkveld.

In de volgende paragrafen worden de rollen van de drie partijen nader belicht.

2.2.2. Kracht van burgers

Geloven in de kracht van burgers

Heerhugowaarders zijn over het algemeen goed in staat om hun eigen leven in te vullen en richting te geven. Iedereen doet dat op zijn eigen manier. Het gaat er niet om hoe zij dat doen, maar of ze in staat zijn om deel te nemen aan het maatschappelijk leven. De gemeente streeft er naar dat burgers zelfredzaam zijn en zich inzetten, zodat ook anderen in staat worden gesteld naar hun eigen vermogen maatschappelijk te participeren.

Iedereen is evenveel waard

De kwaliteiten van de Heerhugowaarders zijn het uitgangspunt. Daar waar mensen knelpunten ervaren moeten geen stempels op hen worden gezet, maar hun probleem worden erkend en toegewerkt naar maatschappelijke participatie*. Zodat ook zij maatschappelijk kunnen bijdragen. Iedereen heeft zijn capaciteiten en wil die inzetten voor het maatschappelijk belang. De 10 % die iemand wellicht kan werken is heel belangrijk voor die persoon. Dit is mede bepalend voor zijn gevoel van eigenwaarde en welbevinden.

*Ruimte geven aan burgerkracht**

Kracht van burgers is overal in Heerhugowaard zichtbaar. Heerhugowaarders zetten zich in voor hun eigen welbevinden, maar ook voor dat van anderen. Burgers zijn gemotiveerd om in hun woon- en leefomgeving bij kansen en knelpunten de handschoen op te pakken. Zo ontstaan er tal van burgerinitiatieven en ontwikkelingen waarin de burger als (co-)producent participeert. Daarbij past een terughoudende stijl van de overheid en maatschappelijk veld. Deze initiatieven moeten dan ook zo veel als mogelijk bij de burgers zelf worden gelaten.

IJsbaan in Rivierenwijk, februari 2012

Buitenspeeldag

Versterking van burgerkracht

Mensen willen van nature onderdeel uitmaken van de civil society, omdat het onderlinge steun biedt. Preventie begint bij het versterken van de civil society en eigen kracht van de burgers. Het beleid van de gemeente Heerhugowaard is hierop gericht. Daartoe is een algemeen basisaanbod van maatschappelijke voorzieningen binnen het sociaal domein gerealiseerd. Dit aanbod is voor iedereen toegankelijk. Het biedt mogelijkheden om elkaar te ontmoeten, te participeren en zich te ontwikkelen. Deze sociale binding en sociale stijging versterken de mogelijkheden van de burger om tijdens perioden van tegenwind problemen het hoofd te kunnen bieden. Dit algemeen maatschappelijk basisaanbod is een dynamisch geheel van voorzieningen, dat structureel vraagt om aanpassing en doorontwikkeling. In de randvoorwaardelijke sfeer faciliteert de gemeente door een passend subsidiebeleid (ook dit vraagt structurele aanpassing en bijstelling) en de realisatie van één multifunctioneel wijkcentrum per gebiedsdeel met waar nodig een aantal kleinschalige dependances.

Deelname aan het algemeen toegankelijk basisaanbod van voorzieningen is voor een deel van de inwoners lastig. Het lukt hen niet om hieraan mee te doen, op eigen kracht of met behulp van het sociaal netwerk. Om ook hen in staat te stellen naar vermogen te participeren is naast dit basisaanbod een extra ondersteuningsaanbod nodig. Allereerst vanuit de collectieve voorzieningen. Wanneer dat onvoldoende blijkt te zijn, biedt de gemeente individuele voorzieningen. Het aangrijpingspunt bij deze extra ondersteuning is niet het probleem of tekort, maar juist de capaciteiten die iemand wél heeft of in het sociale netwerk aanwezig zijn. Hierbij wordt de menselijke maat in ogenschouw worden genomen. Het doel van de extra ondersteuning is de versterking van de eigen kracht, zoveel mogelijk behoudt van de regie en het naar vermogen mee kunnen doen samen met andere inwoners.

Een beperkte groep zal ook met dit extra ondersteuningsaanbod niet in staat zijn te participeren. Voor hen is een maatschappelijk vangnet noodzakelijk dat hulp en ondersteuning op maat biedt.

2.2.3. Rol van het maatschappelijk middenveld

De uitgangspunten iedereen doet mee en de burger staat in zijn eigen kracht zijn alleen te realiseren door een andere organisatie van het maatschappelijk middenveld. Onder het maatschappelijk middenveld verstaan we de professionele - en vrijwilligersorganisaties die actief zijn op het sociaal domein. Zowel gemeente als het maatschappelijk middenveld denken natuurlijk al veel langer na over deze vraag. Er wordt op allerlei fronten al veel geëxperimenteerd en ontwikkeld. Om de aanwezige kennis te benutten is tijdens de conferentie De Kanteling in oktober 2012 het maatschappelijk middenveld gevraagd hoe we dit gezamenlijk kunnen aanpakken. De resultaten hiervan zijn verwerkt in deze kadernota.

Rol en organisatie van maatschappelijk middenveld

De rol van het maatschappelijk middenveld is die van realisator. Zij geeft enerzijds uitvoering aan het sociaal beleid. Anderzijds is zij binnen de afgesproken kaders initiatiefnemer. Ze neemt en krijgt de ruimte om te experimenteren en te innoveren. Daarnaast informeert en adviseert zij gemeente en burgers vanuit haar ervaring, kennis en deskundigheid over de uitvoering. Maatschappelijke organisaties werken op wijk-, buurt- of gebiedsniveau in netwerkverband samen met burgers, het vrijwilligersveld, bedrijven en andere maatschappelijke organisaties. Deze netwerksamenwerking is gestoeld op co-creatie tussen verschillende partijen, met korte onderlinge lijnen. Binnen deze netwerken fungeren (professionele) generalisten* als laagdrempelig aanspreekpunt voor burgers en hebben ze een signalerende functie. De generalisten zijn een bekend gezicht in de buurt. Ze hebben hun voelhorens in de wijk en zijn in staat mensen met elkaar te verbinden. Zij weten wat er speelt en zien kansen en knelpunten. Het vraagt inzicht in de sociale samenstelling en ontwikkelingen in een bepaald gebied.

De generalist gaat in gesprek met de burger, waarbij kwaliteiten, vragen en verantwoordelijkheid van de inwoner vertrekpunt zijn. Als een gids zorgt hij voor passende ondersteuning op vragen, door snel de specifieke deskundigheid van de verschillende partners in het netwerk in te schakelen. Waar mogelijk wordt allereerst gebruik gemaakt van inzet van het eigen sociale netwerk van de inwoners en vrijwilligersondersteuning. Wanneer vrijwilligers zich inzetten als vervolg op professionele hulp is een warme overdacht en eventuele ondersteuning van deze vrijwilligers van belang.

Sportbuurtwerk Heerhugowaard

Vanuit deze netwerken worden mensen die zijn vastgelopen weer op weg geholpen om zo veel als mogelijk te participeren. Dit vraagt een samenhangend plan waarbij gecoördineerd en geïntegreerd ondersteuning wordt geboden, zonder dat de burger verdrinkt in een wirwar aan hulpverlening. Partijen staan om de burger heen, maar nemen initiatieven en verantwoordelijkheid niet over. De ondersteuning is laagdrempelig, voor iedereen toegankelijk en gericht op ontmoeting en participatie. Zelfzorg en eigen kracht worden gestimuleerd en het sociaal netwerk om deze mensen heen wordt zoveel mogelijk versterkt. Dit vraagt ondersteuning op maat, waarbij niet voorbij mag worden gegaan aan iemands beperkingen.

Vanuit de netwerksamenwerking is een laagdrempelig, integraal, doelgroepoverstijgend basisaanbod aanwezig. Dit aanbod waar binnen mensen elkaar ontmoeten, maatschappelijk participeren en zichzelf ontwikkelen, is voor iedereen toegankelijk. De inzet is om de groep inwoners die van dit basisaanbod gebruik kan maken zal zo groot mogelijk te laten zijn. Er is extra ondersteuning en een vangnetfunctie beschikbaar voor wie niet zelfstandig kan participeren in dit basisaanbod.

Hoe gaan we het aanpakken, wat is er nodig?

Het maatschappelijk middenveld heeft de afgelopen perioden al veel geëxperimenteerd en kennis en ervaring opgedaan rondom de veranderende organisatie van het maatschappelijk middenveld. Er gebeurt al heel veel op dit gebied werd tijdens de conferentie terecht opgemerkt. De aanwezigen hebben met een positief kritische blik gekeken naar de eigen rol en die van de gemeente. Dit heeft geresulteerd in de volgende aanbevelingen vanuit het maatschappelijk middenveld:

- Gemeente, burgers en organisaties moeten samen draagvlak creëren en de gezamenlijke belangen helder krijgen. Daarvoor is tweerichtingsverkeer nodig.
- De eigen kracht geldt voor burgers, maar ook voor professionals.
- Een andere organisatie van het maatschappelijk middenveld vraagt nog meer met elkaar samenwerken. Daarbij gaat het doel vóór de organisatie. Door gezamenlijk doelen vast te stellen kunnen organisatiebelangen ondergeschikt worden. We streven ernaar de concurrentiepositie los te laten en juist te zoeken naar waar we elkaar versterken.
- De schotten tussen instanties moeten verdwijnen. We moeten over elkaars schutting kijken, elkaar opzoeken en meer verbindingen maken tussen organisaties. Er is meer inzicht nodig in wat elke organisatie te bieden heeft. We moeten verder kijken dan ons eigen werkveld. Hiervoor is onderling vertrouwen nodig. Dit komt alleen maar als we elkaar kennen.
- Samenwerking tussen organisaties mag niet worden gehinderd door financiële stromen. Dit vraagt ontschotting*, ook bij de gemeentelijke-, provinciale- en rijksoverheid.
- Innovatie binnen het sociaal domein vraagt loslaten en een ander iets gunnen. Ruimte krijgen om flexibel te kunnen werken en buiten de gebaande paden te gaan. Niet gehinderd worden door bureaucratie. Minder regels en meer samenhang tussen de regels. En samenwerking over gemeentegrenzen.
- We willen meer gebruik maken van elkaars faciliteiten. Dat betekent het delen van kennis, materieel en personeel. Maar ook het delen van informatie over cliënten en het zo mogelijk doen van één intake en het delen van één cliëntdossier.
- Soms zal je iets oppakken wat niet helemaal je eigen taak is, maar zeker in het belang is van de cliënt. Om goed gebruik te kunnen maken van elkaars expertise is wel helderheid nodig over taken en verantwoordelijkheden. Ken je eigen grenzen en durf op te schalen. Coördinatie, communicatie en informatievoorziening tussen organisaties is belangrijk aandachtspunt.
- De cliënt heeft één coördinatie-/ aanspreekpunt. We willen binnen het sociaal domein meer vraaggericht werken vanuit het gedachtegoed van één gezin (één hulpvrager) één plan.
- Heb daarbij aandacht voor het feit dat veel mensen minder mondig zijn dan gewent. Vraagverlegenheid (burgers die wel hulp nodig hebben, maar dat niet vragen) is een belangrijk aandachtspunt. Dit vraagt communicatievaardigheden van hulpverleners en ambtenaren. Niet spreken over mensen maar spreek met hen.
- Om dit te realiseren is regie van de gemeente nodig.
- Laten we klein beginnen, zeg geen 'nee' tegen elkaar. Neem de tijd, het is een proces en geen knop die om gaat. Succes komt met kleine stapjes, geen grote stappen.

Maatschappelijke verantwoordelijkheid

Het woon, werk- en leefklimaat binnen Heerhugowaard is prettig. Daar vaart iedereen wel bij en dat willen we graag zou houden. Dat kan alleen wanneer iedereen daar zijn steentje aan bijdraagt. Van bedrijven en organisaties wordt verwacht dat zij hun maatschappelijke verantwoordelijkheid nemen. Dat kan zijn binnen de wijk waarop ze betrokken zijn of binnen een breder gebied. Hierbij valt te denken aan ondersteuning of versterking van het maatschappelijk leven of het bieden van stage- en werkplekken voor jongeren of mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

2.2.4. Rol van de gemeente

Als gemeente verwachten we veel van de burgers en het maatschappelijk middenveld. Dat kan alleen wanneer wij zelf ook een andere rol nemen. De rol van de gemeente is meerledig. Ze bepaalt de koers binnen het sociaal domein door beleidvorming en stuurt daarop. Maar de gemeente is als dienstverlener ook onderdeel van het maatschappelijk middenveld, bijvoorbeeld vanuit het zorgloket. Daarom heeft de gemeente een regierol én een dienstverlenende rol.

*Regierol door dialoog, verbinden, ruimte geven en rekenschap vragen**

De gemeente streeft naar een langdurige open relatie met de partijen in het maatschappelijk middenveld. Alleen binnen samenwerkingsrelaties met de Heerhugowaarders, het maatschappelijk middenveld en bedrijven is het mogelijk om te realiseren dat iedereen meedoet. De gemeente is slechts onderdeel van deze samenwerking. Haar kracht ligt in het voeren van de regie. Dit doet ze door een open gelijkwaardige dialoog te voeren, partijen met elkaar te verbinden, ruimte te geven aan initiatieven en rekenschap te vragen.

Toetsing en kwaliteitsbewaking van zowel uitvoering als beleidsontwikkeling zijn onderdeel van de gemeentelijke regierol. Graag geeft de gemeente hier binnen ruimte aan participatie en laat zij zich adviseren door de inwoners en organisaties. Daartoe zijn verschillende participatieorganen, zoals de Cliënten Advies Raad, en inspraak- en klachtenregelingen beschikbaar.

Gemeenteraad van Heerhugowaard

De regierol brengt een veranderende houding van de gemeente met zich mee. Door verbinden, ruimte bieden aan initiatieven, sturen op samenwerking en rekenschap van partijen vragen, kan de houding van de gemeente er één van loslaten zijn. Dit betekent niet dat de gemeente zich uit het maatschappelijk veld terugtrekt. Zij is juist aanwezig vanuit haar regierol. Loslaten betekent voor de gemeente het afwegen van toelaatbaarheid en draagbaarheid van risico's. We accepteren daarmee ook dat risico's niet zijn uit te sluiten.

Dialogoog en verbinden. De samenwerking binnen het maatschappelijk middenveld kan alleen tot stand komen door met elkaar in gesprek te gaan en verbindingen te maken. De gemeente nodigt partijen daar nadrukkelijk toe uit en stimuleert het maatschappelijk middenveld om te komen tot netwerksamenwerking. Binnen die samenwerking wordt gestreefd naar cocreatie tussen inwoners, maatschappelijk middenveld, bedrijven en gemeente. Dit vraagt van de gemeente vertrouwen in de kracht van burgers, bedrijven en maatschappelijk middenveld.

Ruimte bieden aan initiatieven. Om met elkaar het sociale domein anders vorm te geven is ruimte nodig voor initiatieven en wordt innovatie gestimuleerd. De gemeente schept randvoorwaarden en faciliteert deze initiatieven zo mogelijk om de kans op succes te vergroten. In de veelheid van innovatieve ontwikkelingen en initiatieven zal de gemeente keuzes maken en de koers bewaken. Zo wordt de samenwerking bestendig en krijgt het algemeen basisaanbod vorm.

Rekenschap vragen. De gemeente gaat van controle naar vertrouwen. Daarvoor is de gemeente verantwoordelijk voor het meegeven van strategische en tactische kaders met helder geformuleerde en zo meetbaar mogelijke doelstellingen. De gemeente vertrouwt de operationele uitvoering hiervan toe aan organisaties, bedrijven en burgers. Dit laat onverlet dat de gemeente op gezette tijden hiervan rekenschap vraagt aan deze partijen. Hoewel de gemeente ervan bewust is dat niet alles binnen het sociaal domein zich gemakkelijk in cijfers laat vangen, wordt deze rekenschap op helder geformuleerde, meetbare doelstellingen verwacht. Afhankelijk van het niveau van de geformuleerde doelstellingen (strategisch, tactisch of operationeel) wordt gestuurd op outcome of output. Binnen het sturingsinstrumentarium moet voldoende ruimte blijven voor flexibele invullingen om zo aan te kunnen sluiten bij nieuwe ontwikkelingen en innovatie.

Dienstverlenende rol

Naast de regierol die de gemeente voert, heeft de gemeente ook een taak in de uitvoering van het sociaal vangnet. Deze dienstverlenende rol van de gemeente is gekanteld. Daar waar de gemeente eerder primair een verzorgende rol op zich nam, doet de overheid nu een flinke stap terug. De gemeentelijke dienstverlening zorgt niet voor de inwoner, maar zorgt dát de inwoner in staat is om zo veel mogelijk mee te doen. De gemeente vertrouwt erop dat de burger in eerste instantie zelf zijn knelpunten op eigen kracht of met behulp van zijn sociaal netwerk weet op te lossen en wijst hen daar ook tijdig op. Ze informeert burgers over hun eigen verantwoordelijkheid met betrekking tot het vroegtijdig anticiperen en toekomstbestendig maken van de woon- leefomgeving. Ga sparen voor knelpunten die te voorzien zijn, pas tijdig je huis aan, versterk je sociale netwerk.

Pas wanneer burgers hun knelpunten niet meer op eigen kracht of met behulp van hun sociaal netwerk weten op te lossen en ook collectieve voorzieningen ontoereikend blijken te zijn, komt het gemeentelijk vangnet van individuele voorzieningen in beeld.

Binnen de dienstverlenende rol is het streven om burgers mee te laten doen en hen in hun eigen kracht te zetten. De dialoog tussen gemeente en burger speelt daarbij de hoofdrol. Het gesprek gaat over de ruimte die burgers nodig hebben om hun knelpunten zelf aan te kunnen

Het Zorgloket

pakken en de randvoorwaarden die de gemeente kan scheppen, zonder de situatie over te nemen. Zo wordt de burger in staat gesteld weer of meer maatschappelijk te participeren. Dit versterkt het gevoel van eigenwaarde.

Om de burger zo goed mogelijk van dienst te zijn, is samenhang en samenwerking tussen de verschillende beleidsvelden nodig. De gemeente realiseert dit door één gemeentelijk loket voor alle mogelijke participatievraagstukken. Binnen dit loket wordt gewerkt vanuit één intakegesprek en in de backoffice een snelle schakeling tussen verschillende disciplines.

*De lijn van wederkerigheid**

Binnen zowel de regierol als in de dienstverlenende rol hanteert de gemeente een duidelijke lijn wat betreft wederkerigheid. Van burgers wordt verwacht dat zij maatschappelijk participeren en ook anderen in staat stellen deel te nemen aan het maatschappelijk leven. Ook hier is sprake van een cultuuromslag die alleen in dialoog tot stand kan komen. Daar waar de burger zich voor ondersteuning tot de gemeente wendt, zal wederkerigheid onderdeel van het gesprek zijn. Zelf iets voor de maatschappij betekenen wordt niet benaderd als voorwaarde, maar wordt gestimuleerd als kans om naar vermogen de participatie te versterken. De drijfveren van mensen om maatschappelijk actief te zijn verschillen van elkaar (what's in it for me?). Het gaat dan ook om maatwerk waarbij wordt aangesloten op iemands talenten. Er wordt een appél gedaan op de intrinsieke motivatie om iets voor anderen te betekenen en maatschappelijk een steentje bij te dragen, de eigen competenties te ontwikkelen, of sociale contacten te hebben. Maatschappelijk actief zijn versterkt de eigenwaarde en gevoel van welbevinden. Hulp geven en hulp vragen aan elkaar moet weer meer als vanzelfsprekend worden.

Vanuit haar regierol stimuleert de gemeente ook bedrijven en organisaties tot een cultuuromslag wat betreft maatschappelijke betrokkenheid. De gemeente verwacht van alle door de gemeente gefinancierde instellingen en organisaties dat zij een maatschappelijke bijdrage leveren.

Binnen de gemeentelijke organisatie worden kansen geboden aan mensen om weer of meer maatschappelijk te participeren. Bijvoorbeeld in de vorm van social return: het bieden van stage – en werkplekken voor jongeren en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Van bedrijven en organisaties wordt ook deze social return verwacht. Bij het verstrekken van opdrachten en verlenen van subsidies zal social return onderwerp van gesprek zijn. Naast social return zijn er tal van andere vormen van maatschappelijke betrokkenheid van bedrijven en organisaties mogelijk, waardoor Heerhugowaard een gezonde, bruisende, zorgzame samenleving kan zijn, waar het fijn is om te wonen, werken en recreëren.

Ontkokering, integraal werken en financiële ontschotting

De komende jaren komen complexe sociale vraagstukken op de gemeente af, zowel in de regierol als de dienstverlenende rol. Om deze te kunnen oplossen en een cultuurverandering op gang te brengen, is ontkokering en integraliteit binnen de gemeente noodzakelijk.

Integraal werken is een middel om een gezamenlijk doel te halen (ongeacht of het strategisch, operationeel of tactisch is) waarbij alle belanghebbenden en verschillende beleidsvelden worden betrokken, met als oogmerk synergie, meer draagvlak en een hogere effectiviteit. Integraal werken moet resulteren in een eenduidige geborgde aanpak (beschreven en besloten) waaraan iedereen zich conformeert.

De beleidsterreinen binnen het sociale domein zijn net communicerende vaten. Een interventie op één van de beleidsterreinen aan het begin van het proces veroorzaakt

gemakkelijk een (negatief of positief) effect op een ander beleidsterrein verderop in het traject. Voor een goede afweging is bij iedere interventie een overzicht nodig van de te verwachten effecten op andere beleidsterreinen. Dit is bepalend voor de beleidsinzet maar ook voor de inzet van middelen. In breder perspectief zijn natuurlijk ook het sociaal en fysiek domein onlosmakelijk met elkaar verbonden. Naast de ontschotting tussen de verschillende beleidsvelden binnen het sociale domein is ook een integrale samenwerking tussen de fysieke en sociale sector van belang.

Het vraagt dan ook financiële ontschotting op het sociaal domein. De twee uitgangspunten daarbij zijn:

- Eén euro uit De Haag is één euro in Heerhugowaard
- Zoveel mogelijk ontzien van de minst draagkrachtigen

Regionale samenwerking

In gevallen waar wet- en regelgeving niet of nauwelijks verschilt en vergelijkbare beleidskeuzes worden gemaakt, is het logisch om de regionale samenwerking te zoeken. Schaalvergroting kan dan efficiencyvoordelen opleveren. Daarnaast wordt regionale samenwerking gezocht op gebieden waar beleid en de effecten daarvan gemeentegrenzen overschrijden.

Heerhugowaarders maken per slot van rekening ook gebruik van voorzieningen binnen andere gemeenten in de regio en daar buiten. Ook een aantal maatschappelijke organisaties hebben een werkgebied dat zich uitstrekt over meerder gemeenten. Dit vraagt om onderlinge afstemming en samenwerking tussen de gemeenten in de regio Alkmaar. Op hoofdlijnen zullen de regiogemeenten zich zeker kunnen vinden in de strekking van dit raadskader sociaal domein. Naast samenwerking binnen de regio Alkmaar is er ook aandacht voor samenwerking met gemeenten op provinciaal niveau en daarbuiten. Binnen de samenwerking met andere gemeenten blijft vanuit de gemeente Heerhugowaard aandacht voor de lokale kleur* en lokaal maatwerk dichtbij de burger het uitgangspunt.

Bijlage 1

Wat houdt het compensatiebeginsel in? (VNG)

Mensen worden via de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) gestimuleerd om te participeren aan de samenleving. Iedereen moet zichzelf kunnen redden, zelfstandig of met behulp van zijn/haar eigen netwerk. Degenen die hun beperkingen niet zelf of in hun eigen netwerk kunnen oplossen, krijgen ondersteuning van de gemeente. Gemeenten bieden voorzieningen om de beperking op te heffen en mensen in staat te stellen zichzelf te redden en te participeren.

Gemeenten hebben een compensatieplicht naar hun burgers. Deze stelt dat iedereen op de volgende vier terreinen in staat moet worden gesteld:

- een huishouden te voeren
- zich te verplaatsen in en om de woning
- zich lokaal te verplaatsen per vervoermiddel
- medemensen te ontmoeten en op basis daarvan sociale verbanden aan te gaan

Bij het bepalen van de voorzieningen houdt het college van burgemeester en wethouders rekening met de persoonskenmerken en behoeften van de aanvrager van de voorzieningen, alsmede met de capaciteit van de aanvrager om uit een oogpunt van kosten zelf in maatregelen te voorzien.

Bijlage 2: verklarende woordenlijst

Burgerkracht: de burger wordt sterker verantwoordelijk gemaakt voor het eigen welzijn en de financiering voor ondersteuning voor burgers komt tot stand door co-financiering en afkomstig vanuit eigen bijdragen, coöperatieve verbanden, fondsen, corporaties, zorgverzekeringen, de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten, donaties van bedrijven en de overheid.

Civil society: is een aanduiding van organisaties of instituties buiten de sfeer van de overheid, de markt en de verbanden van familie en vrienden. Mensen maken er vrijwillig deel van uit. De civil society (burgermaatschappij) staat bovendien voor politieke en maatschappelijke wensbeelden, zoals betrokkenheid van burgers bij de publieke zaak, vergroting van maatschappelijk zelfbestuur ten koste van de politiek, beperking van commerciële invloeden en versterking van gemeenschapszin en tolerantie.

Differentiatie: van elkaar verschillen in functie, samenstelling, problematiek en benodigde aanpak van wijken binnen de stad.

Eigen kracht: burgers lossen vanuit eigen hulpbronnen door hen ervaren knelpunten op en behouden zeggenschap over hun eigen leven, zeker in contact met organisaties en overheden.

Generalist: iemand die beroepsmatig maar over allerlei onderwerpen binnen het sociaal maatschappelijk veld een behoorlijke basiskennis heeft en daardoor mensen met een hulpvraag gemakkelijk en snel weet te ondersteunen of zo nodig door te verwijzen naar een specialist.

Integraliteit: alles omvattend, volledig, er ontbreekt niets aan

Lokale kleur: overdrachtelijke zin gebruikt om aan te geven dat iets de karakteristiek van de omgeving weergeeft.

Maatschappelijk middenveld: het geheel aan particuliere organisaties in de samenleving die verschillende groepen, meningen en belangen vertegenwoordigen. Zij kunnen publieke taken uitvoeren, maar dit hoeft niet. Kenmerkend voor het maatschappelijk middenveld is, dat zij geen winstoogmerk hebben. Het maatschappelijk middenveld ontvangt vaak financiële middelen van de overheid. In ruil hiervoor nemen deze organisaties bepaalde normen en spelregels in acht.

Maatschappelijke participatie: actieve deelname aan het sociaal maatschappelijk leven.

Netwerksamenwerking: samenwerkingsverbanden van verschillende organisaties zoals gemeenten, zorg- en welzijnsinstellingen, woningcorporaties enz. gebaseerd op gelijkwaardigheid en erkenning van onderlinge afhankelijkheid bij het verbeteren van de zorg-, hulp- en/of dienstverlening.

Ontkokering: het tegengaan van het verschijnsel dat verschillende instanties zich met een bepaald beleidsterrein bemoeien en daarbij naast elkaar werken, zonder dwarsverbindingen en daardoor ongecoördineerd opereren.

Ontschotting: het slechten van de "muren" die een scheiding aanbrengen tussen organisaties, afdelingen of budgetten.

Prioritering: Volgorde van belangrijkheid bepalen.

Rekenshap vragen: vragen van rapportage met betrekking tot het voldoen aan verantwoordelijkheden ten aanzien van kwantiteit, kwaliteit, tijd en kosten.

Samenredzaamheid: het vermogen om met behulp van het sociaal netwerk zelfstandig je leven te leiden en je eigen problemen op te lossen én ook zelf een bijdrage te leveren aan de zelfstandigheid van anderen.

Sociaal domein: beleidsvelden en werkterreinen die betrekking hebben op de menselijke samenleving en maatschappij.

Sociaal kapitaal: de hulpmiddelen die in een gemeenschap aanwezig zijn om de gezins- en sociale organisatie vorm te geven. Deze hulpmiddelen vinden hun voedingsbodem in acties zoals gemeenschapsactiviteiten, sociale steun en participatie. Belangrijke elementen van sociaal kapitaal zijn de kwaliteit van sociale relaties, groepslidmaatschap, formele en informele netwerken, gedeelde normen, vertrouwen, wederkerigheid en inzet voor de gemeenschap.

Sociale zekerheid: het vangnet met betrekking tot werk- en inkomensvoorzieningen bestaande uit de taken: wet werk en bijstand, wet sociale werkvoorziening, IAOW, IAOZ, re-integratie en participatie, schuldhulpverlening, sociale recherche, BBZ, armoedebelid, werkgeversbenadering, social return. Sociale zaken voert deze regelingen uit in een keten, samen met het UWV, die de Wajong en de WW uitvoert.

Wederkerigheid: de onderlinge informele verplichting binnen een relatie om een gift te beantwoorden met een tegengift.